మార్పుల మంగ

శ్రీమతి కూనిశెట్టి రామరత్నముగారు

గోదావరి గట్టున నొక భవనమున్నది. దానిచుట్టూ మంచి పిట్టగోడ, ఆగోడనిండా మాలతీలతలు బఠాణి తీగలు అల్లిబిల్లిగా నల్లుకొన్నాయి. ఆ తీగలనిండా యెప్పుడూ పువ్వులే. పగడాలు ముత్యాలు కలిపి పోగులు పోసినట్లు కన్నులపండువుగా కనబడతాయి. మంచి పరిమళముతో దూరమునుండే రమ్మని మర్యాదచేస్తాయి. ఆ ప్రాకారము, దేవిడి, చూస్తే ఆ భవనము ధనవంతులదని చెప్పక చెప్పుతాయి. ఆ భవనములో దాన ధర్మాలు తాండవమాడుతాయి. ఎపుడు చూచినా బీద సాదలకు అన్నప్రదానమే. ఎపుడు విన్నా వేదశాస్త్రఘోషే. సాయంకాలమయితే పురాణమో హరికథయో నిత్యము తప్పదు. గౌతమిలో గంగ వారియింటిలో భక్తి పొంగి పొరలుతున్నాయంటే నిజముగా నమ్మవలసిందే. లక్ష్మీసరస్వతులు అత్తాకోడళ్ల పోట్లాటలు మానుకొని ఆ భవనములో సుఖముగా కాపురముంటూన్నారు. ఒకసారి ఆ భవనముచూస్తే కళ్లు మనస్సు చెప్పినట్లువిని తిరిగి మనవెంట రావు. లోనికి దూరి అన్నీ చక్కబెట్టవలెనని యువ్విళ్లూరుతాయి.

ఆ యింటి యజమానుడు రామశాస్త్రి మంచి శాస్త్రవేత్త; పూర్వాచారానికి పుట్టినిల్లు. ఈ కాలపు సంస్కారాలంటే మిక్కిలీ అసహ్యం. అతనిపేరుజెప్పితే సంస్కర్తలకు హడలు. ఆ యిల్లాలున్నూ అతనికి తగినదే. విసుగు విరామం లేకుండా యింట్లో పనిపాట్లు చేస్తూ ఉంటుంది. పెట్టడమన్నా, పొయ్యడమన్నా, మిక్కిలి సంతోషం. చీకటితోనే లేచి పట్టెడు పసుపు రాసుకొని స్నానముచేసి రూపాయంత బొట్టు పెట్టుకొని ఆ యిల్లాలు మహాలక్ష్మి, తులసి, పూజచేస్తూవుంటే పాతివ్రత్య కళలన్నీ అక్కడే తాండవమాడుతుంటాయి. ఆదంపతులకు లేక లేక చాల కాలానికి ఒకబిడ్డ పుట్టింది. ఆపిల్ల సుగుణాల కుప్ప. ముద్దులమూట. అందాలదీవే! ఆ పిల్ల పేరు మంగమ్మ.

ఆటపాటలలో అల్లర్లు ఎరుగని పిల్ల. మంగమ్మ బడికిపోతూవుంటే ముద్దులాటలతో మంగమ్మ బుగ్గలు గులాబీ పూవుల్లాగ యెఱ్ఱవారేయి. మంగమ్మ కోకిలకంఠమెత్తి పాడితే వీధిలో పోయేవారంతా తమతమ పనులు మరచిపోయేవారు. ఆ పిల్ల చదువు, బుద్ధి, చూచి బాల సరస్వతియని పిలవ మొదలు

పెట్టారు. మంగమ్మ భర్తను చూడాలని అందటికీ సరదా. అమ్మాయీ నీ మొగు డొస్తే చూపించాలి అని అంటూవుంటే, మంగమ్మ ముసిముసి నవ్వులతో సిగ్గుతో మోమువాల్చుకొని బడికి పారిపోయేది. మంగమ్మ చదువుముద్దు. ఆటముద్దు. పాట ముద్దు. ఇంట్లోముద్దు. బడిలోముద్దు. ఊళ్లో ముద్దు. అంతా ముద్దే. ముద్దులమూట మంగమ్మ.

రెండుజాములవేళ సూర్యుడు మండిపడు తున్నాడు. పోస్టుబంట్రోతు కార్డుతెచ్చి రామశాస్త్రిగారి కిచ్చినాడు. చూడగానే శాస్త్రిగారు పిడుగడచినట్లు హా సర్వేశ్వరా! అంటూ నేల కూలినాడు. శాంతమ్మ తొందరగా వచ్చి కార్డు చదివించింది. మంగా! మంగా! మాగా! యని మొదలునరికిన అరటి చెట్టులాగు విరుగబడింది. తల్లిదండ్రులను జూచి మంగమ్మ బిక్కచచ్చిపోయి నిలవబడ్డాది. ఇరుగువారు పొరుగువారు ఊరంతా ఒక్కసారిగా తిరగ పడ్డారు. కన్నీళ్ల కాలువల గట్లు తెగిపొయ్యాయి. మంగమ్మను వెనకింటికి తీసుకపోయినారు. శీతలోపచారాదులు చెయ్యగా చెయ్యగా ఆదంపతులకు క్రమంగా తెలివివచ్చింది. నా మంగమ్మ మండిపోయిందని శాంతమ్మ మొత్తుకొని యేడ్చింది. నా వేదాలు, నా శాస్త్రాలు, నా పూర్వాచారాలు, నా దానధర్మాలు నన్ను కాపాడలేదూ! అని రామశాస్త్రి మొత్తుకున్నాడు. మంగమ్మను కౌగిలించుకొని తల్లి దండ్రులు హద్దూ పొద్దూ లేకుండ గోలపెట్టారు. వచ్చీరాని జ్ఞానం. తెల్లపోయి చూస్తుండేది మంగమ్మ. ముద్దంతా మంటలో కలిసింది. బడికి మానవని రోజూ మంగమ్మ యేడుపే. తల్లీ దండ్రీ అతికష్టంమీద తెలియజెప్పి బడి మానిపించారు.

మంగమ్మ కిటికీలో కూర్చొని, బడికి పోతూవస్తూవుండే పిల్లలను పిలిచి, బడికబుర్లు మాట్లాడుతూ యేడుస్తూ ఉండేది. ఏది యేలాగున్నా, కాలమాగదు. కొన్ని సంవత్సరాలు గడిచాయి. శివరాత్రి వచ్చింది. చుట్టాలు పక్కాలు శాంతమ్మగారింటికి వెళ్లి బసచేశారు. శాంతమ్మతోను, శాస్త్రిగారితోను, ఖండితంగా చెప్పారు:—మీదిపేరు ప్రతిష్ఠలుగల కుటుంబము. మంగమ్మను ఇంకా ఆలాగు నుంచడం బాగులేదు. చాలా అపకీర్తి పాలై పోతారు. రేపు శివరాత్రి. కోటిలింగాల రేవున మొక్కు—చెల్లించడని—వారి ముల్లెంతా పోయినట్లు గట్టిగా చెప్పారు. రామశాస్త్రి కొందఱి స్నేహితులతో 'చూడండి! ఈ ఆచారం అంత న్యాయంగా కనబడదు. వైష్ణవులే ఈ విషయంలో మంచిఆచారం చేస్తున్నారు. మంగలిమాత్రం పరపురుషుడు కాడా? వానినిమాత్రము స్పృశింపవచ్చునా?' అని అన్నాడు. 'శాస్త్రిగారూ, మీరే ఆలా

గంటే ఈ పంచభూతాలు గతులు తప్పి పోతాయి. పూర్వాచారం బుగ్గిలో కలసి పోతుంది. మనసు రాయిచేసికొని రేపు ఆశాస్త్ర కాం జేయ్యండి అని చెప్పి కట్టుగా చేసివేసేరు. శాస్త్రీయిష్టంతో నేమిపని యుంది? మంగమ్మ కేశపాశం గౌతమిలో చిన్ని తెప్పలాగు మునిగిపోయింది.

అదిమొదలుకొని మంగమ్మ ఒంటిపూటలతోను వ్రతాలతోను సగం అయిపోయింది. ఎంత కురూపినిచేసినా ఎంత విరూపిని జేసినా, మంగమ్మ సొబగునకు విరుగు తరుగు లేదు. తల్లి దండ్రుల కంటికి అమృత వర్తి, మంగమ్మ నేడు అగ్నిజ్వాల అయింది. మంగమ్మను చూస్తే మంట. చూడకపోతే మంట. ఆ దంపతుల మనోమయకోశం నూరు తేళ్లు ఒక్కసారి కుట్టినట్లు, అగ్గిలోపెట్టి పుటంవేసినట్లు, యంత్రంలోపెట్టి పీల్చి పిప్పి చేసినట్లు, సమ్మెటపోటులతో కొట్టి సాగతీసినట్లు, మహా వేదనలో మునిగిపోయింది. వారి కంటికి జీవయాత్ర ఈ ప్రపంచము అంతా గాఢాంధకార బంధురమై పోయింది. ఆచారాలు వ్యవహారాలు నిష్టలు నియమాలు అన్ని, కట్టిపెట్టారు. మంచాలు పట్టారు. క్రమంగా బల్లులులాగు గోడకు అంటుకుపోయారు. శాంతమ్మ ముందుగా మంగా, మంగా, యని పరలోకయాత్ర సాగించింది. దీనితో శాస్త్రిగారిగుండె అప్పుడే జారిపోయింది. నెల తిరుగకుండగనే శాస్త్రి గారున్నూ శాంతమ్మను కలుసుకొన్నారు.

మంగమ్మకు పదునారేండ్లు నిండలేదు. దిక్కుమాలిన పక్షి అయింది. కొండంత సంసారం నోటిమూలకు వచ్చింది. ఎటు చూచినా దారి తెన్ను కనంబడలేదు. ఆర్చే వారు తీర్చేవారు అంతరించారు. అమ్మ అబ్బలు లేరు. విసుగు ముసుగు క్రమంగా వచ్చాయి. కాని చదువుఅంటే చెవి కోసుకుంటుంది మంగమ్మ. పూర్వపు చెలికత్తెలు వచ్చి బోధచేయడంవల్ల కొద్దిరోజులకు సాహసం అవలంబించింది. వితంతు కళాశాలలో ప్రవేశించాలని నిశ్చయించుకుంది. తన సంసారం అంతా చక్కబెట్టుకొని చివరకు కళాశాలలో ప్రవేశించింది. మంగమ్మపేరు మనసునకు నచ్చలేదు. వెంటనే మార్చుకొంది. స్కూల్ రిజష్టరీలో మాలతి. అయిపోయింది. కష్టాలను మరచి గాఢంగా చదువు మొదలు పెట్టింది. క్లాసు పిల్లలలో నగ్రస్థాన మలంకరించింది. ఉపాధ్యాయుల మెప్పువడసింది. శివలింగం వచ్చిందని తోడిపిల్లల వెక్కిరింతలకు తాళలేకపోయింది. వెంటనే కొంత మార్పును చేసింది. కొలదికాలంలోనే మంగమ్మకు కేశపాశం చీకటి రాత్రిలాగు వచ్చివేసింది. రోజు రోజునకు వేషంతోపాటు భాష కూడ బలుపెక్కింది. పూర్వము బాల సరస్వతిగానున్న దిప్పుడు తరుణ సరస్వతియై

పోయింది. నాటకాలకు; సినీమాలకు తప్పకుండా వెళ్లేది. మాలతితో సమానులు మఱి లేనేలేరు. వార్తాపత్రికలంటే చెవికోసుకొనేది. భారతి, గృహలక్ష్మి, పక్కనుంటేనే గాని నిద్రపోయేదికాదు మాలతి. కళాశాలలో నాటకాలు వేస్తూవుంటే శాకుంతలములో శకుంతల ఉత్తరరామచరిత్రలో సీత మొదలగు ప్రధాన పాత్రలను ధరించేది మాలతి. ఈ కాలంలో మాలతి డాబామీద కూర్చొని గౌతమిని చూస్తుంటే ఆతరంగాలు ఆ ప్రవాహాలతోపాటు తన సంకల్పాలు మనోరథాలు గట్టుతెగి పారుతూ ఉండేవి. తన మనస్సులోనే మాలినీతీరము. దాని వెంట మునిపల్లెలు, వానిచెంత పువ్వులతోటలు, వానిలో దుష్యంతుడు, లేడిపిల్లలు, ప్రియంవద, అనసూయ, వారిమధ్య తాను-శకుంతల తటాలున అయిపోయేది మాలతి. గంగయొడ్డున వాల్మీకి యాశ్రమము దగ్గఱ సీత అయిపోయి వలవల యేడ్చేది మాలతి. గౌతమీ ప్రవాహవేగం జూచి యేమమ్మా! భర్తతో కలియాలని యీ నదికి యింత తొందర అని నివ్వెఱపడేది. పక్షులు తమ పిల్లలకు ముక్కులతో వెన్నులు పట్టుకొని కలసి మెలసి పోతూవుంటె వాటిప్రేమలో లీనమైపోయేది. రాత్రులు నిదురలేక మనస్సులో నేమేమో భావిస్తూ గడిపివేసేది. సంస్కర్తల వ్యాసాలు విసుగులేకుండ చదివేది. త్రోవా తెన్నులేని పూర్వాచారాలంటే చీదరించుకొనేది. పురుషులకు వివాహాల్లో సర్వస్వేచ్ఛయట. రజస్వల కాకపూర్వము స్త్రీలకు వివాహంచేయకపోతే తల్లి తండ్రి కన్యక బండకట్టుకొని భావిలో పడాలట! బజారులో కొయ్యబొమ్మలాగు ఈడుజోడు కుదిరిన పెండ్లికొమరులు వందలు వేలు దేశంలోనుంటారా? నూరేళ్లు బ్రతికే బ్రతుకు. తొందరపడి పనికిమాలిన వానిచేతిలో పెట్టమంటారా?

"పెండ్లియాడటానికి కర్త వరుడు. వానికి వయస్సు నిర్బంధం లేకుండా కన్యకు వయస్సు నిర్బంధం పెట్టితే అనురూపసంబంధాలు ఏలాగు సంఘటిస్తాయి అని లోకజ్ఞులైన మహర్షు లెట్లనుకొన్నారో నాకు తెలియదు. మనువు అనురూపమైన వరుడు దొరకక పోతే ఆమరణాంతము పెండ్లిలేకుండా కన్యను ఉంచివేయమన్నాడు. రజస్వల అయిన తరువాత మూడువర్షాలదాక తండ్రికి కన్యాదానమునకు అధికారం ఇచ్చినాడు. పిమ్మట కన్యకే స్వయంగా వివాహాధికారం ఇచ్చినాడు. ఇంత విశాలహృదయంతో లోకజ్ఞానంతో చెప్పిన మనువు ప్రమాణం కాదట. అమ్మా అబ్బా లేని శ్లోకాలు ప్రమాణమట" అని మాటిమాటికి తలపోసేది మాలతి.

ఆనాడు శివరాత్రి యాత్ర; తండోపతండాలుగా ప్రజలు వచ్చేరు. మాలతి స్వామి
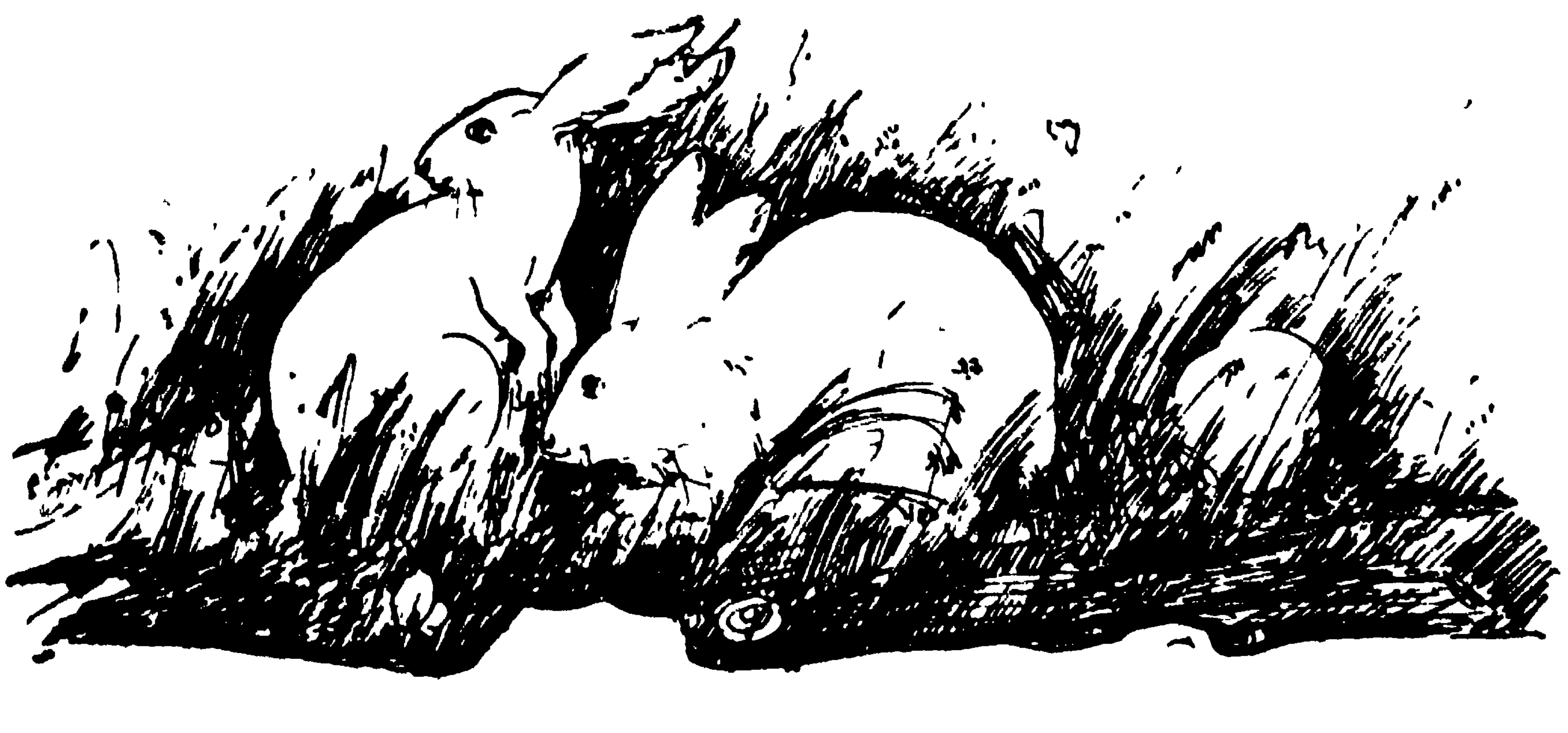
దర్శనంచేసి వస్తూవుంది. ఒక ముసలమ్మ పావంచాలు దిగలేక తొట్రుపడుతూంది. మాలతి యామెచేయి పట్టుకొని భద్రంగా దింపింది. ముసలమ్మ దేవుని దర్శనం చేయించమని మాలతిని కోరింది. మాలతి చేయించింది. దుర్గకోవిలదగ్గఱ యిద్దఱు నిలబడియుండగా ఒక యువకుడు వచ్చి ముసలమ్మ చేయి పట్టుకొన్నాడు. నాయనా! మాధవా! యెక్కడకు వెళ్లినావురా? అని ముసలమ్మ అడిగింది. అమ్మా! మా ప్రిన్సిపాల్ గారు యాత్రకువచ్చి నన్నుచూచి పిలిచి వారి కళాశాలలో లెక్చరర్ పోష్టు ఖాళీ అయింది. నన్ను దరఖాస్తు పెట్టమన్నారు. అందుచే ఆలస్యం అయింది అన్నాడు. మన దిగుళ్ళు తీరిగేయి కాబోలు నాయనా? ఈపిల్ల యెంత మంచిదో చూడు. నాకు నింపాదిగా దేవదర్శనం చేయించింది. మనశాఖ పిల్లట అని చెప్పి చూపించింది ముసలమ్మ. మాలతీ మాధవుల చూపులు ముసలమ్మ తెరచాటున బ్రహ్మముళ్ళు వేసుకొనుటకు అప్పుడే ఆరంభించాయి. ఆ పరమేశ్వరుని యెదుటనే జంకుకొంకు లేకుండా విజృంభించాడు మన్మధుడు. హావాలు భావాలు అన్ని కుప్పతిప్పలుగా ఉప్పతిల్లేయి. యాత్ర ముగిసింది. ఫాల్గుణం వచ్చింది. మంచిముహూర్తాన యధావిధిగా పెండ్లి అయింది. మాలతియే దాత, మాలతియే కన్య. సంస్కర్తలే కాదు సనాతనులు కూడ లోలోన సంతసించారు. ఆ నూతనదంపతుల కష్టాలు దైన్యాలు ఆ నాడే గౌతమీప్రవాహంలో అడుగంటాయి. బ్రహ్మానందరసతరంగడోలికలలో వారు ఉయ్యాల లూగినారు. ఊగుతున్నారు. ఊగుతారు.